

EGY JUGOSZLÁV KOMMUNISTA KARRIERJE A HÁBORÚ UTÁNI MAGYARORSZÁGON ■

*Rob Antal (Muraszerdahely, 1909. május 17. –
Belgrád, 1965. április ?)*

Előadásomban a mára már elfeledett, de a maga korában országosan ismert és fontos szerepet játszó Rob Antal (Antun Rob) élettörténetét szeretném rekonstruálni. Neve hallatán a vájt fülű történészeknek leginkább a Magyarországi Délszlávok Szövetsége (Szláv Antifasiszták Szövetsége) jut eszébe, mások talán az 1947-es országgyűlés képviselőjeként emlékeznek rá.

Célom az, hogy pályáját elhelyezzem a XX. század második felének magyar társadalomtörténetében. Élettörténetét tehát olyan mikrotörténetként értelmezem, amely túlmutat a személyes történelem privát keretein.

Gyermek- és ifjúkoráról forrásaink igen keveset mondanak. 1909. május 17-én született a Zala vármegyei Muraszerdahelyen. Ez a ma Horvátországhoz tartozó kisváros (Mursko Središće) pár kilométerre fekszik a magyar határtól, közvetlenül Szlovénia mellett terül el, és a Mura és a Dráva között fekvő, évszázadok óta horvát többségű, de 1918-ig a Magyarországhoz tartozó Muraköz egyik fontos települése ma is. A földművelésen kívül a kőolaj, majd egy szénbánya és textilgyár biztosította Muraszerdahely lakóinak megélhetését a XX. században. A városka létszáma ma is alig haladja meg a 10 000 főt.¹

Az 1947. évi országgyűlési almanach a kommunista párt listáján képviselői mandátumot szerzett Rob Antal származásáról, gyermekkoráról mindössze néhány rövid mondatban emlékezik meg.² Megtudjuk, hogy „földműves családból származott”, és az elemi iskola után még elvégezte a négy polgárit is. Nem tudjuk, mekkora volt a családi birtok, milyen volt a föld családot megtartó ereje, azt azonban tudjuk, hogy nem folytatta apja foglalkozását, géplakatos-tanuló, majd pedig vasmunkás lett. A kor iparosmesterségeinek hierarchiájában ez a mesterség előkelő helyet foglalt el, az ifjú Rob tehát jelentős előrelépést tett a kor társadalmi ranglétráján.

■
¹ A Muraközt többek között a magyar történelem olyan híres nemesi családjai birtokolták, mint az erdélyi Lackovicsok és a Zrínyiek (1546–1691), utolsó feudális birtokosai a XVIII. sz. végétől 1923-ig a Festeticsek voltak. Muraköz hovatartozásának és közigazgatásának történetére lásd Vladimir Kalsan: Adalékok Muraköz történetéhez. In Radics Kálmán szerk.: *Vármegyék és szabad kerületek*. I–II. Debrecen, 2001, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, /A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei, 27./, 313–317.

² Rob Antal [online]. http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/almanach_1947-49/1947_ngy_a_t475.htm [2010. október 28.]

Közben jelentősen megváltozott körülötte a világ. Szülőfaluja és a Muraköz ugyan az első világháború végén a demarkációs vonal magyar oldalára esett, ám az összeomló Monarchiának ebben a részében is kibillent korábbi egyensúlyából a világ. Az ún. zöld káderek, a kóborló katonák felkelést szítottak, amire Zala vármegye főispánja statárium kihirdetésével válaszolt. 1918 karácsonyán a Monarchiát és a történeti Magyarországot szétroppantó nemzeti lázadások részeként a Muraközt a helyi nemzeti tanács és a bevonuló horvát önkéntes hadsereg egyoldalúan az SZHSZ Királyság részévé nyilvánította, amit aztán az etnikai elvre hivatkozva a nagyhatalmak szentesítettek. Ez a változás nemzeti szempontból nyilván nem jelentett sokkot az akkor kilencesztendő Rob Antal családja számára, hiszen horvát származásúak voltak. A rendelkezésünkre álló adatok azonban nem adnak választ arra a jogos kérdésre, hogy jó egy évtizeddel később hősünk miért éppen a kommunisták radikális eszméi iránt lett fogékony. Miért nem követte azokat a horvát honfitársait, akik a szerb centralizmussal szembeszegülő horvát nemzeti ellenálláshoz csatlakoztak, és Stjepan Radić híveivé szegődtek? Egy biztos. A mindmáig egyetlen róla szóló rövid, az 1947-es országgyűlési almanachban olvasható életrajzban a szerzők azt írják, hogy 1927-től „kapcsolatba került a munkásmozgalommal”, 1936-ban pedig belépett Jugoszlávia Kommunista Pártjába. Politikai szocializációja tehát egy olyan illegális pártban kezdődött el, amelynek ideológiai kiindulópontja és egyben végpontja az adott rendszer megdöntése, az osztályharc jegyében akár fegyverrel végrehajtott társadalmi forradalom volt. A jugoszláv kommunista pártban egyébként komoly karriert futott be, közvetlenül a háború előtt, 1938–1940-ben a zágrábi pártszervezet titkára volt, és 1939-ben egy rövid időt, egy hónapot fogházban is töltött. A pártot, amelynek fegyelmezett katonája lett, évek óta az ekkor még moszkovitának számító Tito vezette.

Sajnos nem sikerült pontosan kiderítenünk, hogyan került Jugoszlávia széthullása és feldarabolása után Magyarországra. Talán éppen szülőföldjén tartózkodott a Muraköz visszacsá-

Tárgy: Operatív munkaterv.

M U N K A T E R V .

R o o b A n t o n volt délszláv képviselő, UDB. rezidens Magyarországra való átjövetelének felderítésére és elfogására az alábbi munkatervet dolgoztam ki.

R o o b Anton 1945-től az MKP. tagja és a központi ellenőrző bizottság munkatársa volt. Mint ilyen Zala megye instruktora lett. Ezen munkája gyakorlása közben gyakran járt le Zalamegyébe és így széleskörű ismeretségre tett szert.

R o o b Anton már abban az időben a titóizmus oldalán állott és a pártot felhasználva Jugoszlávia számára, beszerzéseket hajtott végre és kém anyagot gyűjtött.

Nagyon széleskörű kiterjedt hálózata van, akiket igyekezett vezető funkcióba elhelyezni, hogy később ezeket felhasználva Jugoszlávia részére munkájuk eredményét gyümölcsöztesse.

R o o b Anton Rajk volt belügyminiszterrel állott összekötetésben és a [REDACTED] felszámolása idején átszökött Jugóba. Azóta két esetben járt Magyarországon és 1950 őszén Zalaegerszegen is.

Alaposan gyanusítható azzal, hogy a korábban kiépített rezidenturájával vette fel a kapcsolatot.

R o o b Antonnak ez ideig 12 olyan kapcsolata derítettük fel, akik jelenleg is területünkön laknak.

Ezek közé a hálózat építés nagy fontossággal bír, mivel Rob Anton elfogására van utasításunk.

Ezért az ez ideig még nem ismeretes kapcsolatait sürgősen felderítjük és kt. készítünk róluk.

HI: nov.15.

Felelős: Hoós és Kozma bts.

Az ezideig felderített kapcsolatokat priolálom és kt. zom.

HI: nov.10.

Felelős: Hoós és Kozma bts.

Az ezideig meglévő egy ügynököm mellé még egy beszerzést hajtok végre Csácsbozsok községben.

HI: nov.20.

Felelős: Gál fhdgy.

Fontosabb személyek mellé, egy-egy informatórral be-
épülök az informatóri munkát el tudják látni. Az eset-
leg hozzájuk érkező személyeket figyelemmel tudják
kísérni.

HI: nov.25.

Felelős: Hoós és Kozma bts.

A csácsbozok községben végre hajtott beszerzés ere-
ményétől függően olyan operatív intézkedést vezetek
be, amelyet a beszerzés eredménye szükségessé tesz.

HI: nov.30.

Felelős: Hoós bajtárs.

Roob Antorn Magyarországra érkezése esetén őrizetbe
vesszük.

Gál Ferenc
Gál Ferenc (av. indgy.)

Zalaegerszeg, 1951 évi október hó 24.-én.

1/pld. HE.
1 pld. sz.d.

Tárgy: Rob Antal ügyében
felderítések.

Hat. idő: 15 nap.

Allamvédelmi Hatóság
Zalaegerszegi Osztály Vezetőjének

Z a l a e g e r s z e g.

Felhívom, hogy illetőségi területén derítse fel
azon személyeket, akik Rob Antallal szoros ba-
ráti kapcsolatban álltak.

A felderített személyekről készítsen rövid környe-
zeti tanulmányt.

A kt. első sorban terjedjen ki, hogy a nevezettek Rob
Antallal milyen kapcsolatban álltak, vagy jelenleg
is állnak. A múlt és jelenbeli politikai tevékeny-
ségükre, pártállásukra.

A felderített személyekre igyekezzen kompromitáló a-
nyagot is felderíteni - amennyiben ez nem jár dekon-
spirációval a felmerült kompromitáló anyagot kérem
konkrétizálni. -

A jelentését a megadott határidőre terjessze fel oszt-
ályomnak.

Budapest, 1951. ápr. 28.

György
Bradas György av.örgy.
osztályvezető. *u*

tolásakor, de az is lehet, hogy jugoszláv orientációját az ország szétdarabolása után is megőrző pártja küldte vissza illegálisan Magyarországra. Arra viszont már pontos adataink vannak, hogy 1943 januárjában mint jugoszláv kommunistát a magyar hatóságok letartóztatták és Szombathelyen kétévi fogházra ítélték. Büntetését magyar kommunistákkal töltötte a váci börtönben, és 1944 őszén velük együtt szökött meg a börgöndi építkezésről. Az újpesti partizáncsoport tagja lett, amelynek vezetője Földes László, a későbbi belügyminiszter-helyettes volt.³

Amikor tehát Magyarország számára véget ért a háború, Rob 36 éves, érett férfi volt. Rendelkezett azzal a politikai tőkével, amely segítségével a társadalmi mobilitás korabeli politikai csatornáin feljebb emelkedhetett: volt mozgalmi „pedigréje”, a kommunista párt tagja volt. A kérdés csak az volt, hogy ezzel az alapvetően jugoszláv kommunista és partizán múlttal mennyire illeszkedik bele a szovjet csapatok által megszállt Magyarországon kibontakozó „kádertermelés” korabeli politikai sémáiba. De szerencséje volt, mindez elegendő volt ahhoz, hogy élete új fordulatot vegyen, és felemelkedjen az ekkor formálódó új hatalmi elitbe. Jugoszláv kommunista múltja ekkor még nemhogy hátránynak, de nyelvtudásával és délszláv származásával kiegészülve még előnynek is számított. Felemelkedése ilyen jugoszláv kommunista előélettel, „pedigrével” nem is számított kivételnek az akkori Magyarországon.⁴ A „rossz nyelvek szerint” politikai karrierjébe állítólag közrejátszott az is, hogy évekig élettársi kapcsolatban élt Rákosi Mátyás unokahúgával.⁵ Itt azonban a történész ismét bizonytalan talajon mozog. Nem tudjuk pontosan, Rákosi melyik unokahúgáról van szó. Az biztos, hogy nem a mára már a *Vörös alkony. Partizántól kurtizánig* c. visszaemlékezései és a róla készült azonos című film kapcsán ismertté vált D. Kardos Éva írónőről van szó, mivel ő érdeklődésemre azt válaszolta, még csak a nevét sem hallotta Rob Antalnak.⁶

A háború utáni években a magyarországi délszlávok érdekérvényesítő ereje jelentősen megnövekedett. Politikai szerepvállalásuk, nyomásgyakorlásuk a szláv államok, elsősorban a Szovjetunió és

³ Uo. Leghíresebb akcióik: 1945. január 9-én felrobbantották az újpesti nyilasházat, illetve megakadályozták az újpesti víztorony felrobbantását. A később ismertté váló politikusok közül egyébként e csoport tagja volt Mód Aladár történész, illetve Fehér Lajos, későbbi miniszterelnök-helyettes is.

⁴ A. Sajti Enikő: Jugoszláv kommunista káder a külügyben: Rex József. In uő: *Büntudat és győztes főlény*. Szeged, 2010, 261–297.

⁵ Uo.

Jugoszlávia második világháborúban játszott szerepének köszönhetően, eddig soha nem látott méreteket öltött – amit a szovjet vezetésű Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a mellé rendelt, eredeti feladatán (háborús jóvátétel) messze túllépő jugoszláv misszió konkrét esetekben még csak tovább fokozott. A délszlávok által lakott déli határ menti községekben 1944–45 fordulóján a helyi politikai életben sokszor erőszakos eszközöket is igénybe véve meghatározó szerepre törekedtek, felerősítették a baranyai háromszögre vonatkozó jugoszláv területi igényeket, a magyar hatóságokkal szembeszegülő saját fegyveres alakulatokat szerveztek, és népfelszabadító bizottságaikon keresztül az állami végrehajtó hatalom kizárólagos birtokosának tekintették magukat. A bajai polgármester, dr. Takács Endre például egy 1945 januárjában a debreceni ideiglenes kormány számára készített jelentésében arról számolt be, hogy kénytelen volt a várost megszállva tartó szovjet hadsereghez fordulni, mivel a partizánok kész helyzet elé akarták állítani, és Baját Jugoszláviához tartozónak nyilvánították. A partizánok kétórás ultimátumot kaptak a szovjetektől, hogy hagyják el a városházát, ellenkező esetben „megtizedeléssel” fenyegették őket.⁷

Hazai szervezetük, a Magyarországi Szlávok Antifasiszta Frontja (MSZAF) a többi nemzetiségi szövetséghez képest már igen korán, sorrendben elsőként alakult meg Battonyán 1945. február 18-án. Az MSZAF helyi szervezetei kezdettől fogva egyre konkrétabb követelésekkel léptek fel a közigazgatás és a kulturális jogok területén – nem egyszer belgrádi sugalmazásra. A magyarországi délszlávok helyzetét a tényeket meghamisítva a vajdasági *Magyar Szó* 1946 elején egyenesen így interpretálta: „Reakciós, sovíniszta elemek terror alatt tartják a jogaitól megfosztott magyarországi szláv lakosságot.” Míg ennek ellenpéldájaként magasra emelték az új Jugoszlávia kisebbségpolitikáját, ahol a lap szerint a „magyar dolgozó nép a demokrácia minden áldását élvezi. Nekünk Jugoszlávia szabadságot és jogot adó hazánk, a magyarországi nemzetiségek számára nincs jog, s nekik nem hazájuk Magyarország, mert »haza csak ott van, ahol jog is van«”.⁸

■
⁶ D. Kardos Éva férje, Dékán István, akivel több közös könyvet is írt, az ÁVH kémelhárító osztályának egykori vezetője volt. Dékán volt annak a bizottságnak a vezetője is, amelyet a Belügyminisztérium Kollégiuma 1955-ben azzal bízott meg, hogy kidolgozza az operatív hálózati munka átfogó és részletes szabályozását. Orgoványi István: A politikai rendőrség hálózati munkájának szabályozása 1954–1989 között [online]. *Betekintő*, 2010. 3. sz. 2. [www.betekintő.hu]

⁷ Magyar Országos Levéltár (MOL) XIX-J-1-n-Gyöngyösi János-1945. sz.n. 23. doboz.

⁸ *Magyar Szó*, 1946. január 18.

1945 decemberében a Szláv Antifasiszta Fronton belül megalakult a délszláv szekció. 1946. május 19-én pedig Baján nagy propagandával megtartották a Magyarországi Szlávok Antifasiszta Frontja délszláv tagozatának első országos nagygyűlését.⁹ (1947. október 5-én Bácsalmáson bontott zászlót a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége.)¹⁰

A bajai kongresszuson választották meg az eddig a KMP szervezési osztályán instruktorként dolgozó Robot a délszláv tagozat főtitkárává. A választást egy igen harcias hangulatú délszláv nagygyűlés előzte meg a város főterén, ahol a kormány nevében beszédet mondó id. Antall József kisgazdapárti újjáépítési minisztert „éles követelésekkel zavarták meg többször”, sőt még Molnár Erik kommunista népjóléti miniszter beszédét is „közbeszólások” zavarták meg. A népgyűlés hangulatára jellemző, hogy a jugoszláv területi követeléseket és a magyarországi délszlávok politikai, kulturális követeléseit Belgrád megbízásából felerősítő Karagics kalandor OZNA-ügynök,¹¹ egyenesen hazugnak nevezte id. Antall Józsefet, mivel a miniszter a nemrég elfogadott nemzetiségi törvényt és a délszláv iskolák felállítását méltatta beszédében. Karagics Belgrád szája íze szerint egyenesen a szlávok „megfélemlítéséről” szónokolt.

Rob feladatának megfelelően a népgyűlést követő kongresszuson elsősorban a szervezet vezetőségének megválasztására és követeléseik megfogalmazására buzdította a résztvevőket. Külön is hangsúlyozta, hogy a Front pártok felett áll, de nyomatékkal tette hozzá, hogy „a pártok felé mi a viszonyunkat úgy alakítjuk, [...] miszerint egyes pártok a mi helyzetünket és küzdelmünket megértik”.¹² Sürgette a közigazgatás és a hadsereg megtisztítását „a reakciós és a sovinszta” elemektől, s ha kormány ezt nem teszi meg, tette hozzá fenyegetően, majd ők „eltávolítják” őket. Végül újabb délszláv iskolák megnyitását, az anyaországból érkező délszláv tanítókat és parlamenti helyet követelt a délszláv kisebbség számára.¹³

Rob tehát karrierjének egyik fontos állomásához érkezett. Személye nemcsak a hatalom kisajátításán munkálkodó kommu-

⁹ MOL XIX-J-1-k- Jugoszlávia-16/b-1277/pol.-1946. 22. d.; MOL XIX-J-1-n-Molnár Erik-1946. 39.d.

¹⁰ Tóth Ágnes összeáll. jegyz., bevez.: *Pártállam és nemzetiségek. (1950–1973)*. Kecskemét, 2003, 6–7.; Lásztity S. Ljubomir: *A Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének története a felszabadulástól a fordulat évéig (1945–1948)*. In *Iz naše prošlosti (Múltunkból). Tanulmányok az évforduló jegyében*. 1–2. köt. Budapest, 1979, 195.

¹¹ OZNA 'Odeljenje za zaštitu naroda'. Az NKÖJ Népvédelmi Megbizottság keretében 1944 májusában alakult Népvédelmi Osztály.

¹² Uo.

¹³ MOL XIX-J-1-k-Jugo.-16/b-1277pol./1946. 22. d.

nisták számára volt elfogadható, de szalonképes volt a délszláv kisebbségek ügyében több alkalommal is erőteljesen fellépő Jugoszláv Katonai Misszió előtt is. A gyűlésen egyébként a misszió is képviseltette magát. Smiljanic százados a demokratákkal, azaz a kommunistákkal történő összefogásra szólította fel a délszlávokat, és a „sovinizmus és a fasiszta maradványok elleni” harcra buzdította őket. A jugoszláv területi követeléseket azonban már senki sem emlegette – ami a hallgatóságot meglepetésként érte. Ők még nem tudhatták, hogy Tito és Sztálin 1946. május 26–27-ei moszkvai találkozásán a bajai háromszögre vonatkozó területi követelést végleg levették a napirendről.¹⁴

Belgrád a diplomáciai kapcsolatok felvétele előtt többek között a Szláv Antifasiszta Front Délszláv Szekcióját, majd a Délszláv Szövetséget használta fel magyarországi politikai törekvései érvényesítésére. Nemcsak a délszlávok, de a misszió képviselői is ott voltak abban a magyar–jugoszláv vegyes bizottságban, amely 1946–47-ben a délszláv kisebbség oktatási sérelmeit volt hivatva

■
¹⁴ A találkozón elsősorban a szovjet–jugoszláv gazdasági együttműködésről, Trieszt kérdéséről, valamint Albániáról és általában a Balkán-föderációról tárgyaltak. A tárgyalások végén Tito tájékoztatta Sztálint a magyar–jugoszláv kapcsolatok alakulásáról is, és közölte vele, hogy Rákosi hamarosan Belgrádba látogat. A látogatásra, mint ismeretes, nem került sor. A tárgyalásról

készült feljegyzésben a határkérdés kapcsán ezt olvashatjuk: „Tito elmondta, a jugoszláv kormány úgy döntött, hogy nem fogja felvetni a Magyarországgal szembeni jugoszláv területi követelések kérdését (a »bajai háromszög« tekintetében) a Miniszterek Tanácsában. Tito elégedettségét fejezte ki afölött, hogy Jugoszlávia jóvátételi egyezményt írt alá Magyarországgal. Sztálin elvtárs megjegyze-

te, ha Magyarország békes kapcsolatra törekszik Jugoszláviával, akkor Jugoszláviának támogatnia kell e törekvéseket, szem előtt tartván, hogy Jugoszláviának elsősorban Görögországhoz és Olaszországhoz fűződő kapcsolataiban vannak nehézségei.” Mezei Géza szerk.: *Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése (1945–1949)*. Budapest, 2001, Új Mandátum Könyvkiadó, 178.

kivizsgálni.¹⁵ A panaszok orvoslására, a délszlávok követeléseinek teljesítésére a magyar kormány igen nagy erőket mozgósított, mivel szerették volna megszerezni a béketárgyalásokon Jugoszlávia jóindulatát, illetve támogatást vártak tőlük a csehszlovákiai magyarok kitelepítésének ügyében is.

Nem tudjuk, hogy Rob Antal ekkor már az UDB¹⁶ ügynöke volt-e, de későbbi forrásaink semmi kétséget nem hagynak afelől, hogy nemcsak partizánmúltja és internacionalista meggyőződése okán működött együtt Tito Jugoszláviájával, mint kortársai közül oly sokan, hanem már igen korán beszervezték.

Az 1947-es országgyűlési választások kommunista listájára is azért került fel, mivel a párt demonstrálni kívánta, eleget tesz a bajai kongresszus ezzel kapcsolatos követelésének. Rob kifejezetten délszláv képviselőként került be a parlamentbe. Megválasztásának fontos gesztusértéke volt az ekkor fénykorát élő magyar–jugoszláv államközi kapcsolatok szempontjából is.

Határozott politikai céllal kapott szót a parlamentben 1947. december 5-én, a magyar–jugoszláv kulturális egyezmény ratifikálása alkalmával is. A magyarországi délszlávok nevében „örömmel” üdvözölte az egyezményt, majd Belgrád szája íze szerint fogalmazva szembe állította a magyarországi délszlávok sanyarú helyzetét a jugoszláviai magyarok minden kritikán felül álló helyzetével mondván, hogy a jugoszláviai magyarságnak „több joga van, mint amilyennel azelőtt rendelkezett, sőt még akkor sem rendelkezett annyi joggal, mint ma, amikor még nem volt kisebbség”.¹⁷

Utolsó nyilvános politikai szereplésére 1948. március 20-án, a Magyar–Jugoszláv Társaság (MJT) Uránia moziban megtartott második, egyben utolsó közgyűlésén került sor. A Társaságot még az a külpolitikai kurzus hívta életre 1946-ban, amely Tito Jugoszláviájában biztos partnert látott és a MJT létrehozása, tevékenysége a két ország közötti jószomszédi kapcsolatokat szolgálta.¹⁸ Mint Rex Józsefnek, a Magyar–Jugoszláv Társaság főtítkárának visszaemlékezésében olvashatjuk, ezen a közgyűlésen már érezhető volt, hogy „valami búzlik Dániában”. „Rengetegen voltak a délszlávok” – írta, az erkélyen ott ült az egész jugoszláv követség Mrazović követtel az

■
¹⁵ A magyarországi kisebbségek oktatásügyéről összefoglalóan lásd Föglein Gizella: *Etnikum és educatio. A magyarországi nemzetiségek alsó fokú oktatásának állami szabályozása 1945–1985* (Budapest, 2006, Napvilág Kiadó), illetve Tóth Ágnes már idézett, *Párt-állam és nemzetiségek* című forráskötete is igen sok oktatásra vonatkozó iratot tartalmaz.

¹⁶ UDB/UDBA 'Uprava državne bezbednosti', azaz az Állambiztonsági Igazgatóság rövidítése.

¹⁷ MOL XIX-A-1-j- Miniszterelnökség-XXIII. tétel, 15307/1947. 113. d.

¹⁸ Rex József: *A Magyar–Jugoszláv Társaság története (1945. október – 1949 vége)*. Sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta A. Sajti Enikő. *Forrás*, 2011. 2. sz.

élen, kivonult az MDP „egész ideológiai-kulturális vezérkara” Révai Józseffel az élen, az ülésen Rajk László belügyminiszter elnökölt, és a délszlávok „kórusban követelték”, hogy Rob Antalt válasszák meg a Társaság főtitkárának. Krónikásunk elbeszélése szerint általa akkor még nem ismert okból Rajk ezt megakadályozta.¹⁹

1948 nyarán a Jugoszláviával szemben végrehajtott radikális politikai fordulat következtében eddig megszerzett politikai tőkéje váratlan gyorsasággal elolvadt, elvesztette pozitív, karriert építő funkcióját, sőt ellene fordult. Mivel nem volt hajlandó felsorakozni a Titót és Jugoszláviát elítélők közé, személyesen Farkas Mihály vette el képviselői igazolványát, pár nappal később pedig bejelentették az országgyűlésnek, hogy lemondott mandátumáról. Letartóztatása előtt Lazar Brankov segítségével július 2-án éjjel Jugoszláviába szökött. Mandátumáról történő lemondása kapcsán érdemes utalnunk arra, hogy az 1947-ben megválasztott 521 országgyűlési képviselő közül 44 képviselő mandátumát megsemmisítették, 23-at megfosztottak tőle, 93-an kényszer hatására lemondtak képviselői helyükről, 21-en emigráltak, köztük Rob is, és négy képviselőt még a ciklus idején bebörtönöztek.²⁰ A kor szokásának megfelelően megfosztották párttagságától is, ami akkor egyet jelentett a társadalmi megbélyegzéssel és korábbi, magas társadalmi státuszának elvesztésével.

Jugoszláviai életéről keveset tudunk. A *Magyar Szó* egyik tudósítása szerint 1953 novemberében a Vajdasági Kultúrtaács elnökével, Farkas Nándorral együtt részt vett a magyarországi politikai emigránsok egyesületének II. zágrábi éves közgyűlésén, ahol az elfogadott határozat szerint a „bürokratikus államkapitalista rendszer mély válsága Magyarországon állandóan fokozódik és a rendszer felbomlásához vezet”.²¹ Csak zárójelben, de nem véletlenül jegyezzük meg, hogy a magyarországi ún. titóista emigráció másik „nagyágyúja”, Vörös László, Pécs volt rendőrfőkapitánya átszökése után a Horvát Népköztársaság Magyar Kultur- és Közoktatásügyi Szövetségének lett a titkára.²² Amikor Rob éppen nem az államkapitalista rendszer összeomlásáról elmélkedett, akkor a szövetségi munkafelügyelők nem éppen

¹⁹ Uo. 23.

²⁰ Domány András: A többi néma csend. Az 1947-ben megválasztott országgyűlés almanachja [online]. *Mozgó Világ*, 2006. július 1. <http://mozgovilag.com/?p=3051>

²¹ *Magyar Szó*, 1953. november 27.

²² Loboda Gábor: Vörös László. In *Horvátországi Magyarok Szövetsége. Évkönyv 2. Eszék*, 1980, 65., valamint Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL) 3.2.4. K-750. „Jugoszláv emigránsok”, „Hírszerzők szervek”. 90–114.

izgalmas életét élte. De lehetséges, hogy tényleges munkájának ez csak a fedőneve volt. Utolsó ismert munkahelye a Szövetségi Szkupstina volt.²³

Az ÁVH I/3-g alosztálya 1951. április 28-án, tehát már a magyar–jugoszláv kapcsolatok kriminalizálódásnak idején, szökése után három évvel utasította az Államvédelmi Hatóság Zalaegerszegi Osztályát, hogy „derítse fel azon személyeket, akik Rob Antallal szoros baráti kapcsolatban álltak”. Öt esztendeig tartó nyomozás után, 1955. február 24-én (61 sorszámmal és 163 oldallal) Bencze Sándor államvédelmi alhadnagy a Zala megyei Főosztály I. osztályának nevében lezárta a Robogó elnevezésű csoport zalai dossziéját. A nyomozás megindítását az operatív tervben azzal indokolták, hogy szökése után két alkalommal is járt Magyarországon, és „alaposan gyanúsítható azzal, hogy jelenleg is kapcsolatot tart fenn Zala megyében élő kapcsolataival, akik rajta keresztül az UDB részére hírszerzést végeznek”.²⁴ Mint a nyomozásról készített összefoglaló jelentésből megtudjuk, összesen 21 személy ellen indítottak nyomozást, ebből 15 főt „operatív úton felderítettek”, egy informátor és két ügynök végezte a felderítő munkát „Rob Anton UDB rezidens ügyében”. A nyomozás eredménytelen maradt. Mint az ügy lezárását kezdeményező Vízi János államvédelmi főhadnagy javaslatában olvashatjuk: „A nyomozás során nem jutottak olyan adatok birtokunkba, amelyekből megállapítható lenne, hogy Rob a későbbiek során is folytatta ellenséges tevékenységét. Olyan adatokkal sem rendelkezünk, melyek alapján számítani lehetne Rob Antal Magyarországra való bedobására.”²⁵ Ennek ellenére, mint már utaltam rá, több forrás is azt bizonyítja, hogy a sok kémkedéssel, ügynöki tevékenységgel alaptalanul vádolt személy mellett ő és Vörös „nagy valószínűséggel” már szökésük előtt az UDB beépített ügynökei voltak.

1965 áprilisában, 56 éves korában halt meg, Belgrádban temették el április 6-án. Szerencsés József, a jugoszláviai magyar újságírás „nyugtalan és vidám szívű vándora”²⁶ a kor retorikájának megfelelően olyan forradalmárként búcsúztatta, akinek „hazája, nemzetisége, egész élete a forradalom volt”, de aki mégis

■
²³ Szerencsés József: Meghalt egy forradalmár. Rob Antun temetésén. *Magyar Szó*, 1965. április 7.

²⁴ ÁBTL 2.1. VII. 43/a. 1.

²⁵ ÁBTL 2.1. VII. 43/a. 129. és 291.

²⁶ Szerencsés József. In Kalapis Zoltán: *Életrajzi kalauz*. III. Újvidék, 2003, Forum Könyvkiadó, 917.

■■■

„hazajött, haza kellett jöjjön”.²⁷ Talán voltak olyanok a lap olvasói között, akik értették a fogalmazás finomságát.

Jugoszláviába történő emigrációjával, amellyel talán az életét mentette meg, személyes története végleg elvált Magyarország XX. századi történetétől és új pályára került. A határ túloldalán már nem vált a jugoszláv politikai elit részévé, de szolgálataiért stabil egzisztenciára számíthatott.

■

²⁷ Szerencsés: i. m.

■■■

